

KORUPCIJOS PASIREIŠKIMO TIKIMYBĖS NUSTATYMO IŠVADA

2025 m. gruodžio 11 d. Nr. 1V-174

1. Viešojo sektoriaus subjektas, kuriame atliktas KPT nustatymas (veiklos sritis (-ys), kurioje (-iose) buvo atliekamas korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymas, jos (-ų) trumpas aprašymas).	Valstybės įmonėje Žemės ūkio duomenų centre (toliau – ŽŪDC, Įmonė) atliktas išsamus korupcijos pasireiškimo tikimybės (KPT) vertinimas viešųjų pirkimų srityje (toliau – veiklos sritis), siekiant detaliai išanalizuoti veiklų procesų reglamentavimo struktūrą, procedūrų aiškumą bei rizikos veiksnių kontrolės mechanizmus. Šis vertinimas aprašytas šioje korupcijos pasireiškimo tikimybės vertinimo išvadoje (toliau – Vertinimo išvada), aprašant esamą padėtį bei išvadas ir rekomendacijas.
2. Asmenys (subjektai), atlikę viešojo sektoriaus subjekto KPT nustatymą, ir parengę Vertinimo išvadą	Tvarumo specialistė Rita Latvytė, atitikties ir duomenų apsaugos pareigūnė Raimonda Saltanovičiūtė, atitikties ir duomenų apsaugos pareigūnė Ingrida Mitkevičienė
3. Korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymo pradžios ir pabaigos laikas. Analizuotas laikotarpis.	2024 m. spalio 1 d. – 2025 m. lapkričio 30 d. 2024 m. sausio 1 d. – 2024 m. liepos 31 d.

4. Rizikos veiksnių identifikavimas ir vertinimas

4.1. Atliekant vertinimą buvo nustatyta, kad:

- Atlikus tarnybinį patikrinimą 2025 m. gegužės mėn., konstatuota, kad ŽŪDC darbuotojas, patekęs į interesų konflikto situaciją dalyvaudamas viešųjų pirkimų procedūrose kaip pirkimų iniciatorius, pirkimų organizatorius, ir būdamas atsakingas už pirkimo sutarties vykdymą

asmuo, ir priimdamas sprendimus, susijusius su juridiniais asmenimis, kurie susiję šio darbuotojo artimais asmenimis, pažeidė nustatytas darbinės pareigas ir padarė darbo pareigų pažeidimą – viešųjų ir privačių interesų derinimo vykdant viešuosius pirkimus pažeidimą. Kitų korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų ar pažeidimų, pranešimų ar skundų dėl galimų korupcinių veiklų viešųjų pirkimų srityje negauta.

- ŽŪDC vidinė dokumentacija reglamentuoja veiklos procesą itin detalai, nustatant darbuotojų funkcijas ir sprendimų priėmimo tvarką, kuri iš esmės atitinka korupcijos prevencijos reikalavimus.
- Specialiųjų tyrimų tarnyba (STT) nėra atlikusi korupcijos rizikos analizės ŽŪDC viešųjų pirkimų srityje ir nepateikė motyvuotų rekomendacijų veiklos srities tobulinimui.

Nustatytų rizikų lygis apskaičiuotas pagal formulę:

$R = T \times P$ (R – rizika, T – tikimybė, P – poveikis):

Tikimybės kriterijus nusako rizikos pasireiškimo dažnumą, galimybę. Šis kriterijus vertinamas pagal korupcijos pasireiškimo atvejų skaičių ŽŪDC.

Poveikio kriterijus nusako konkrečios rizikos sukeltą arba galimą (hipotetinį) neigiamą poveikį ŽŪDC veiklai, reputacijai, pasitikėjimui ŽŪDC, finansinius nuostolius, poveikį veiklos tęstinumo užtikrinimui ir kt.

Vertinant poveikį, atsižvelgta į hipotetinę situaciją, kad pvz., jei būtų gauta pretenzija dėl viešųjų pirkimų procedūrų vykdymo ar pirkimo dokumentų netinkamo parengimo, kaip būtų paveikiama ŽŪDC veikla.

4.3. Nustatytos rizikos

4.3.1. Raudonas rizikingumo lygis – nenustatyta.

4.4. Geltonas rizikingumo lygis

R1- tarptautinių sankcijų politikos nebuvimas ar jos netaikymas valstybės valdomoje įmonėje kelia esminę sisteminę riziką, kuri gali turėti rimtų teisinių, finansinių ir dalykinių pasekmių.

- Pirma, tokios politikos netaikymas sukuria palankias sąlygas netyčia arba neapdairiai užmegzti santykius su sankcionuotais subjektais ar vykdyti operacijas sankcijoms taikomoje jurisdikcijoje.
- Antra, tokio pobūdžio pažeidimai dažnai lemia griežtą atsakomybę įmonės vadovybei. Vadovai gali susidurti su asmeninėmis sankcijomis, įskaitant pašalinimą iš pareigų ar net baudžiamosios atsakomybės taikymą. Pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 123¹ straipsnį, už tarptautinių sankcijų arba Lietuvos Respublikos įstatymuose nustatytų

ribojamųjų priemonių pažeidimą gali būti skiriama: bauda, laisvės apribojimas, areštas arba laisvės atėmimas iki penkerių metų.

- Trečia, tarptautinių sankcijų pažeidimai gali turėti ilgalaikių pasekmių šalies reputacijai tarptautinėje erdvėje. Valstybės valdomos įmonės dažnai laikomos šalies politikos atspindžiu, todėl sankcijų nesilaikymas gali būti vertinamas kaip sisteminis šalies įsipareigojimų tarptautinei bendruomenei nevykdymas. Tai gali sukelti papildomų ekonominių ir diplomatinių suvaržymų ne tik konkrečiai įmonei, bet ir valstybei kaip visumai.

Rizikos poveikis (P) - kritinis, rizikos kilimo tikimybė (T) vidutinė.

R2 - darbuotojas, dalyvaudamas viešųjų pirkimų procedūrose kaip pirkimų iniciatorius, pirkimų organizatorius, ir būdamas atsakingas už pirkimo sutarties vykdymą asmuo, pasinaudodamas savo viešųjų pirkimų procese užimama role, gali nesąmoningai ar sąmoningai, neišviešindamas (nedeklaruodamas) savo privačių interesų, priimti sprendimus (arba dalyvauti juos priimant), susijusius su juridiniais asmenimis, kurie susiję su šio darbuotojo artimais asmenimis, taip padarydamas viešųjų ir privačių interesų derinimo vykdant viešuosius pirkimus pažeidimą.

Rizikos galimas poveikis (P) – pastebimas, rizikos kilimo tikimybė (T) – vidutinė.

R3 – vieno asmens atsakomybė inicijuoti ir organizuoti pirkimus, ruošti sutartis ir kontroliuoti jų vykdymą, gali nesąmoningai ar sąmoningai užtikrinti, kad pirkimų procesas atitiktų tam tikrus pageidavimus ar išankstinius nusistatymus, nesukuriant tinkamų konkurencijos sąlygų.

Pirkimų procesuose – ypač mažos vertės pirkimuose – dažnai būna taikoma supaprastinta procedūra. Kai iniciavimo (projektų/viešųjų pirkimų inicijavimas), organizavimo (šaukimai/atrankos) ir vykdymo (sutartys, kontrolė) funkcijos neatskiriamos, prasideda interesų konflikto, nepotizmo, favoritizmo rizika.

Rizikos galimas poveikis (P) – pastebimas, rizikos kilimo tikimybė (T) – žema.4.5. Žalias rizikingumo lygis

R4 – rizika, kad bus pažeidžiamas pirkimo komisijų narių, pirkimų organizatorių ar pirkimų iniciatorių nešališkumo principas, nes nevykdoma pirkimų procedūrose dalyvaujančių asmenų, komisijos narių rotacija (pvz., komisiją sudaro 4 vieno departamento darbuotojai (departamento vadovas ir 3 teisininkai) ir 1 kito skyriaus darbuotojas (finansininkas). Taip pat viešųjų pirkimų komisijų narių daugumą sudaro pavaldumo santykiais susiję asmenys.

Rizikos galimas poveikis (P) – žemas, rizikos kilimo tikimybė (T) žema.

R5 - rizika, kad įmonės darbuotojai negebės atpažinti ir vertinti galimų korupcijos pasireiškimo atvejų, jų tikėtinų pasekmių. Pirkimų iniciatorių kaita, galimas žinių trūkumas viešųjų pirkimų srityje bei rengiant technines specifikacijas. Nepakankamai nuodugniai atliekamas rinkos tyrimas, prekės ne visada

perkamos iš Centrinės perkančios organizacijos. Pažymėtina, kad darbuotojų švietimas mažintų rizikas, susijusias su korupcijos pasireiškimu Įmonėje.

Rizikos galimas poveikis (P) – nereikšmingas, rizikos kilimo tikimybė (T) – labai žema.

Rizika	Tikimybė	Poveikis	Prioritetas	Rizikos
Tinkamos tarptautinių sankcijų politikos ir kontrolės priemonių nevykdymas didina įmonės vadovybės asmeninės atsakomybės riziką bei kelia grėsmę įmonės atitikčiai teisės aktų reikalavimams.	Vidutinė	Kritinis	1	R1
Nesavalaikis ir netinkamas privačių interesų deklaravimas viešųjų pirkimų procese gali lemti, kad asmuo gali priimti sprendimus (arba dalyvauti juos priimant), susijusius su juridiniais asmenimis, kurie susiję su šio darbuotojo artimais asmenimis, taip padarydamas viešųjų ir privačių interesų derinimo pažeidimą.	Vidutinė	Pastebimas	2	R2
Mažos vertės pirkimuose neatskiriamos pirkimų inicijavimo (pirkimo sutarčių vykdymo) ir pirkimų organizavimo funkcijos.	Žema	Pastebimas	3	R3
Nevykdoma pirkimų procedūrose dalyvaujančių asmenų, komisijų narių rotacija, kiek tai įmanoma pagal perkančiosios organizacijos specifiką, turimus žmogiškuosius išteklius.	Žema	Žemas	4	R4
Dėl galimos žinių stokos darbuotojai negebės atpažinti ir vertinti galimų korupcijos pasireišimo atvejų, jų tikėtinų pasekmių.	Labai žema	Nereikšmingas	5	R5

4.6. Nustatytų rizikų lygiai ir jų suskirstymas pagal svarbą

POVEIKIS	Katastrofinis	5	10	15	20	25
	Kritinis	4	8	R1	16	20

	Pastebimas	3	R3	R2	12	15
	Žemas	2	R4	6	8	10
	Nereikšmingas	R5	2	3	4	5
		Labai žema	Žema	Vidutinė	Aukšta	Labai aukšta
TIKIMYBĖ						

5. Viešųjų pirkimų procesų užtikrinimas ir reguliavimas

5.1. Dokumentų analizė ir procedūrų peržiūra – buvo peržiūrėti ir vertinami ŽŪDC vidaus dokumentai, reglamentuojantys viešųjų pirkimų veiklą, siekiant išsiaiškinti, ar nėra neaiškumų ar dviprasmybių, kurie galėtų tapti korupcijos rizikos šaltiniais. Analizės metu siekta identifikuoti spragas arba nepakankamo reglamentavimo atvejus, kurie galėtų padidinti korupcijos pasireiškimo riziką.

5.2. Atsakomybės pasiskirstymas ir sprendimų priėmimo tvarka – nustatyta, kad ŽŪDC viešųjų pirkimų srityje veikiantys atsakomybės ir sprendimų priėmimo mechanizmai yra aiškiai apibrėžti¹. Aiškiai įvardinti pirkimo proceso dalyviai: patvirtinti pirkimų organizatorių, iniciatorių, ekspertų sąrašai, paskirti viešųjų pirkimų komisijos nariai, atsakingi už viešųjų pirkimų prevencinę kontrolę asmenys². Atsakingi darbuotojai, veikiantys šioje srityje, yra supažindinti su teisės aktais ir vidaus dokumentais, o jų sprendimų priėmimo atsakomybės ir atliekamos funkcijos yra tinkamai paskirstytos, kas sumažina korupcijos riziką. Pažymėtina, kad pagal ŽŪDC įstatus³ ŽŪDC Valdyba iki jos atleidimo dalyvavo priimant sprendimą dėl pirkimo poreikio, t. y. Valdyba iš anksto pritaria įmonės pirkimų sandoriams dėl darbų, prekių ir paslaugų pirkimo, kurių vertė be pridėtinės vertės mokesčio didesnė kaip 50 000 (penkiasdešimt

¹ ŽŪDC generalinio direktoriaus 2024 m. sausio 15 d. įsakymas 1V-13 „Dėl valstybės įmonės Žemės ūkio duomenų centro viešųjų pirkimų organizavimo ir vidaus kontrolės taisyklių tvirtinimo“.

ŽŪDC generalinio direktoriaus 2024 m. sausio 16 d. įsakymas 1V-19 „Dėl valstybės įmonės Žemės ūkio duomenų centro viešųjų pirkimų komisijos sudarymo ir viešųjų pirkimų komisijos darbo reglamento tvirtinimo“.

² ŽŪDC generalinio direktoriaus 2025 m. spalio 22 d. įsakymas Nr. 1V-163 „Dėl valstybės įmonės Žemės ūkio duomenų centro viešųjų pirkimų proceso dalyvių paskyrimo“.

³ Patvirtinti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2023 m. lapkričio 21 d. įsakymu Nr. 3D-758 „Dėl žemės ūkio ministro 2022 m. lapkričio 22 d. įsakymo Nr. 3D-708 „Dėl valstybės įmonės Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centro, valstybės įmonės Distantinių tyrimų ir geoinformatikos centro „GIS-Centras“ ir valstybės įmonės Valstybės žemės fondo reorganizavimo“ pakeitimo“.

tūkstančių) Eur, išskyrus atvejus, kai prekės ir paslaugos perkamos iš centrinės perkančiosios organizacijos arba per ją“.

6. Pasiūlymai dėl nustatytų rizikų mažinimo priemonių taikymo.

Nepaisant aukščiau įvardintų rizikų, viešųjų pirkimų procesas Įmonėje vyksta gana sklandžiai. Apie tai liudija faktas, kad apskųstų teismui ir kitoms institucijoms Įmonės sprendimų dėl viešųjų pirkimų vykdymo analizuojamu laikotarpiu nebuvo. Įmonėje sukurtas ir nuolat peržiūrimas (tobulinamas) teisinis reguliavimas, kad viešieji pirkimai vyktų pagal teisės aktų reikalavimus. Įmonė yra priėmusi būtinus vidinius teisės aktus, siekiant užtikrinti Viešųjų pirkimų įstatymo reikalavimų įgyvendinimą.

Atsižvelgiant į nustatytas galimas rizikas, rekomenduojama taikyti šias korupcijos riziką mažinančias priemones:

6.1. Formuojant viešųjų pirkimų poreikį visų pirma atsižvelgti į Įmonės tikslus ir prioritetus, vykdomus specialiuosius įpareigojimus. Nuolat sekti pirkimų poreikį, kad didžioji dalis pirkimų nebūtų palikta vykdyti metų pabaigai. Taip būtų išvengta pirkimų vykdytojų klaidų atliekant pirkimų procedūras ir visų pasirengimo pirkimui ir kitų pirkimų procedūrų atlikimo trūkumų.

6.2. Įmonės tarptautinių sankcijų politikos patvirtinimas ir jos nuoseklus taikymas yra esminė priemonė, užtikrinanti veiklos atitiktį tarptautiniams teisės aktams ir minimizuojanti galimas teisinės, finansinės bei dalykinės (reputacinės) rizikos pasekmes. Siekiant veiksmingos politikos integracijos, būtina užtikrinti aiškų teisinį pagrindą, kuriame būtų apibrėžti sankcijų laikymosi kontrolės principai ir nustatytos atsakomybės už jų vykdymą.

Įmonėje sukurtos procedūros gali būti tobulinamos įvertinant kitų šalių gerąją praktiką. Atsižvelgiant į iki šiol turėtą faktinę praktiką, gali būti tobulinami kai kurie proceso aspektai, kurie yra išryškėję kaip neveiksmingi ar reikalaujantys neproporcingų pastangų, arba gali būti diegiami praktikoje išryškėję naudingi patobulinimai. Be to, atsakingiems darbuotojams būtina organizuoti specializuotus mokymus, didinančius jų sąmoningumą ir kompetencijas sankcijų taikymo priežiūros srityje. Reikėtų įsivertinti poreikį ir galimybę viešinti patikrų rezultatus, išskiriant kontrolės rodiklius (KPI): pvz., procentas tiekėjų, patikrintų dėl sankcijų prieš sutarties sudarymą.

6.3. Nuolat vykdyti antikorupcinį (įskaitant ir viešųjų pirkimų srityje) švietimą. Rekomenduojama iki 2025 m. gruodžio 30 d. Įmonės struktūrinių padalinių vadovams ir Teisės ir viešųjų pirkimų skyriaus darbuotojams pasitikrinti žinias korupcijos prevencijos srityje (pvz., [PINREG](#) mokymų platformoje \ arba parengiant Įmonės žinių patikrinimo klausimyną) ir ne rečiau nei kartą metuose visiems Įmonės darbuotojams, dalyvaujantiems viešuosiuose pirkimuose, organizuoti mokymus korupcijai atsparios aplinkos kūrimo klausimais (nemokamus mokymus galima rasti STT tinklalapyje – <https://www.stt.lt/antikorupcinio-samoningumodidinimas/4934> (Antikorupcinio sąmoningumo didinimas – Antikorupcinio sąmoningumo didinimas viešajame sektoriuje – Vaizdo paskaitos).

Kadangi darbuotojų žinių trūkumas gali būti vienas iš individualių korupcijos rizikos veiksnių, reikalinga nuolat vykdyti pirkimų procedūrose dalyvaujančių asmenų kompetencijų įgijimą / kėlimą viešųjų pirkimų srityje (įskaitant reikalavimų rengimą, skirtą pirkimų techninių specifikacijų sudarymui). Taip pat būtina supažindinti visus naujai priimtus į darbą įmonėje darbuotojus su viešųjų pirkimų vykdymo tvarka įmonėje, kad visi darbuotojai žinotų savo teises ir pareigas, jeigu būtų vienaip ar kitaip įtraukti į pirkimų vykdymo procedūras ar būtų paskirti atsakingi už pirkimo sutarties vykdymą.

6.4. Peržiūrėti visus viešųjų pirkimų komisijų narių, pirkimų organizatorių ir iniciatorių pateiktus konfidencialumo pasižadėjimus ir nešališkumo deklaracijas. Užtikrinti viešųjų pirkimų komisijų narių, pirkimų iniciatorių ir organizatorių konfidencialumo pasižadėjimų ir nešališkumo deklaracijų pasirašymo bei privačių interesų deklaravimo prievolę ir nuolatinę periodinę deklaruotų privačių interesų peržiūrą ir kontrolę viešųjų pirkimų procese. Jeigu būtina, nustatyti papildomas organizacines ir reguliacines priemones, užtikrinančias konfidencialumo pasižadėjimų ir nešališkumo deklaracijų pasirašymo kontrolę.

Vykdyti viešuosius pirkimus per Centrinę perkančiąją organizaciją, išskyrus teisės aktuose nustatytus atvejus. Pagal galimybes užtikrinti, kad pirkimo negalėtų inicijuoti ir pirkimo procedūrą vykdyti tas pats asmuo (atskirti sprendimų inicijavimą nuo vykdymo).

Pagal galimybes kartą per metus atlikti auditą visų mažos vertės pirkimų, pateikti vadovybei ataskaitą su pastebėjimais.

Vykdyti mokymus pirkimų proceso dalyviams: inicijavimo, organizavimo ir vykdymo funkcijas vykdančiams asmenims apie korupcijos rizikas, privačių interesų deklaravimą, interesų konfliktus bei kaip juos atpažinti, pirkimų skaidrumą. Sukurti metinį mokymų planą visiems darbuotojams (ypač pirkimų, kontrolės, finansų funkcijoms) – mokymai turi būti ne retkarčiais, o nuolat.

6.5. Kontrolę atliekantys asmenys privalo užtikrinti, kad būtų atliekama pirkimo procesų rizikos analizė. Prieš kiekvieną planuojamą didelės vertės pirkimą išsamiai įsivertinti rinką, pateikiant rinkos tyrimo rezultatus prevencinę viešųjų pirkimų kontrolę atliekančiam asmeniui. Nustatyti papildomas vidaus kontrolės priemones, užtikrinančias viešojo pirkimo–pardavimo sutarties ir laimėjusio dalyvio pasiūlymo viešinimą nustatytais terminais (pvz., keturių akių principo taikymas).

6.6. Pakartotinai priminti pirkimų vykdytojams arba peržiūrėti (ir esant poreikiui) supažindinti visus darbuotojus, kokiais atvejais reikėtų informuoti prevencinę viešųjų pirkimų kontrolę atliekantį asmenį apie rizikos veiksnius⁴ (pvz.: į pasiūlymų eilę neįtraukiami 2 (du) mažiausią kainą pasiūlę tiekėjai (netaikoma atliekant mažos vertės pirkimus ir kt.).

⁴ ŽŪDC generalinio direktoriaus 2023 m. vasario 25 d. įsakymas Nr. 1V-69 „Dėl viešųjų pirkimų prevencinę kontrolę vykdančio asmens paskyrimo ir funkcijų nustatymo“.

6.7. Siekti užtikrinti viešųjų pirkimų komisijos narių rotaciją. Apsvarstyti galimybę nuolatinės viešųjų pirkimų komisijos narius periodiškai keisti (rotuoti), tuo pačiu siekiant, kad būtų kuo mažiau pavaldumo ryšiais susijusių nuolatinių Komisijos narių.

Apsvarstyti galimybę didelės vertės ir (arba) specializuotiems pirkimams formuoti (sudaryti) atskirą konkretaus viešojo pirkimo komisiją, į ją įtraukiant specialiosios veiklos srities darbuotojus (pvz., Skaitmenizacijos departamento, Žemės tvarkymo ir geodezijos departamento, Informacinių išteklių tvarkymo departamento darbuotojus), kurie nėra konkretaus pirkimo iniciatoriai. Tai užtikrintų viešųjų pirkimų komisijos narių rotaciją ir specialiųjų žinių apie pirkimo objektą turinčių asmenų įtraukimą į pirkimo procedūras. Pažymėtina, kad šiuo metu Įmonėje naudojamas principas, kai tik viešųjų pirkimų komisijai ar pirkimo organizatoriui kildus klausimų (t. y. jų iniciatyva ir valia), pasitelkiamas ekspertas, turintis specialių žinių, nėra pakankamas atliekant sudėtingesnius pirkimus.

Atitikties ir viešumo aspektus padaryti prioritetu – darbuotojai turi būti informuoti, dalyvauti, suprasti atsakomybes, o vykdymas turi būti dokumentuotas.

7. Priedas. Korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymo išvados 1 priedas*.

* Priedai viešai neskelbiami.